

V I A T G E

Vénen les pluges tendres.
Els camps són or i cendres.
¿Quins sanglots! ¿No sentiu?
És la TARDOR, que plora
dolçament, allà fora.
A dins, el foc reviu.
Vet aquí un cavaller als peus d'una endolada.
Blanca, ullerosa, reservada,
ella el mira i no riu.

El bosc, de tofa en tofa,
sota la neu s'aclofa.
El cor se'ns torna esquiu.
És la sàvia tristesa
de l'HIVERN, que amb peresa
s'arrauleix al caliu.
El vent, com el Destí, truca de porta en porta.
Prega un home prop d'una morta
que ni el mira ni riu.

Barcelona, 1935.

5.

VESPRE

VESPRE, la teva llum alta i malalta es fon
com un bàlsam antic damunt el cos del món.
En el fons del teu pit ¿enyoro tantes hores
que no he viscut mai! (Com els qui ja no són
i que s'estan, immòbils, a les rítmiques vores
d'un oceà oblidat i més que tu pregon...)

Vespre ¿que penetrants que són els teus calfreds,
els teus enyoraments malsans, les teves sets
sense nom! El meu cor, fràgil llàntia nocturna,
tremola en la foscor, entre milers d'aquests
éssers que alcen el vol quan mor l'última espurna.
Sobre el meu front roent sento els teus besos freds.

D' U N M O R I B U N D

¡I que feble que sóc, Vespre, al fons del teu pit!
¡Ah, que vingui de pressa la comprensiva Nit
a ungir amb oli d'oblit les secretes ferides!
Vespre, que feble sóc, que feble i que petit
al fons d'un oceà d'ombres, d'astres, de vides,

portant com un estigma damunt el front escrit
l'orgull, l'horror, el somni, l'odi —folles mentides.

Barcelona, 1935.

6.

UNA ESFINX MINADA

HI havia, en aquell temps, una esfinx de basalt
en un astre remot —un món desert i erràtic
que al telescopi es veia enorme i enigmàtic—.
Molts deien, amagant un terror glacial:

—Bah, és un món ja mort, amb una esfinx com tantes.—
Un sol fred projectava set colors destriats
damunt els oceans feixucs i malfiats
que s'estenien sense fi a les seves plantes.

—Però estava minat, i aquella esfinx també.
Plena de galeries com d'intestins un ventre,
un ídol verd i rígid dormia en el seu centre
com la larva reial al cor d'un termiter.

L'esfinx, muda i calenta, covava aquell misteri
com un ocell immòbil al llindar de la Nit.
I estava tota plena de l'encens deleteri
i el lúgubre esplendor d'un culte prohibit.

El seu nom fumejant no existia aleshores.
En els seus ulls flotaven la Mort i el Més Enllà.
¡I és el que restà! (És l'únic que restà
d'aquell món —d'on fugiren els Àngels i les Hores...)

Barcelona, 1935.

7.

VISITA D'ALTA NIT

Però non mi destar.

MIQUEL ÀNGEL

UNA nit que la pluja queia, i el llum somort
feia semblar més freda la meva golfa antiga,
somniava en aquella meravellosa amiga
—la sola per qui havia madurat el meu cor—.

Es van sentir dos trucs.

—¿Qui deu ser, en aquesta hora?

És alta nit. La pluja redobla. Estic malalt.—
Un cop de vent obrint la porta des de fora,
amb l'aire humit entrava un alè sepulcral.

*

Dreta sobre el llindar, una humana carronya
de l'ona de la nit deixada pel reflux
em mirava, amb un ull no devorat pels cucs.
Vaig sentir gola amunt un glop d'agra vergonya:

—Vés-te'n ;no et conec pas! (així els homes grunyim davant els
missatgers de la Por sempre augusta.)

¿Qui ets?—

I vaig sentir la veu estricta i justa:

—Allò nocturn que neix dels teus somnis de crim.—

No ha parlat mai més. Erta, silenciosa,
s'està allà. Les aranyes filen teixits de mort.
—Meravellosa amiga, greu i melodiosa,
quina forta rival et disputa el meu cor!—

Barcelona, 1935.

8.

MARCENC DE DALMÀCIA

A la Mercè

*Mes la turba no el veu, i sols admira
la roda imbècil dels paons de fra.*

MORERA I GALÍCIA

ALLÀ a la Ciutadella, entre els àlbers ja vells
còmplices dels amors de les difuntes àvies,
l'una al costat de l'altra hi havia dues gàbies.
Això veia la gent: dues gàbies d'ocells.

Dins l'una, grans paons, amb crits potents i amb poses,
feien la roda; i era digna de decorar
el vel d'una sultana o el turbant d'un rajah
la seva cua plena d'ulls blaus, verds-or i roses.

*

A l'altra, en una perxa, sol i silenciós,
immòbil, però oberts els ulls grocs i enigmàtics,
hi havia un gran ocell de plomatge cendrós,
un marcenc nou-vingut dels ribatges dalmàtics.

Només de tant en tant, obrint l'innoble bec,
les ungles arrapades com un clau quan es rebla,
emetia un gemec feble, feble, molt feble.
La gent no se'l mirava ni sentia el gemec.

¡Per entendre aquell mot a penes perceptible
hauria dat un munt d'or i d'illusions!
Perquè, malgrat el crit estrident dels paons,
se'm clavava en el cor igual que en una cibla.

Barcelona, 1936.

9.

UNA SUBSTÀNCIA RARA

QUAN ve fins al meu llum la germana falena
i, havent callat per fi totes les seves veus,
imperceptiblement la gran ciutat alena
com una bèstia enorme adormida als meus peus;

després que dins la casa tot allò que es movia
ha caigut en el son, aigua endins de la mort,
mentre en la fosca brillen, amb còmplice harmonia,
la caoba, i l'aranya de cristall, i els marcs d'or;

un foc subtil i clar passa al llarg de les venes
i fa vertiginosa i lúcida la sang.
¡Ai de qui s'hi abandona! Tot ert, els ulls en blanc,
se'n va enllà, cap al mut oblit de les sirenes.

—Sols et diràs poeta si, més fort que el moment,
fueteges la faç canviant dels Temibles
i els arrenques, viril domador, un document
amb el segell autèntic dels regnes invisibles.—

Barcelona, 1936.

IO.

LA FILLA DEL SOL

A la nit, apagats els cinc llums dels sentits,
quan l'ànima se'n va, navili a la deriva,
i les veles, al vent sec i ardent que les tiba,
freguen les altes costes dels somnis prohibits;

D' U N M O R I B U N D

¡quins abismes que s'obren tot al voltant dels llits
en tant que el nét d'Adam respira la tenebra!
Fabulosament lluny de la Nit del Pessebre,
a un altre món obrint uns altres ulls més fits,

més mort que aquells troncs blancs que el mar deixa a la sorra
i que el temps poc a poc va reduint i esborra...

*

I ve ella, tan clara entre les visions,
estrangera del tot a la Pàtria nocturna.
Sorgeix, jo no sé com, a la baixa cofurna
entre el petar de dents i el cruixir de tendons.

Alta, callada, lenta i sense armes armada,
sense mirar-me avança, com si fos orba; i quan
amago el front en el seu pit com un infant,
té un somriure esboirat, de tristor resignada.

Com un soldat malalt, que amb calfreds s'arrauleix
en un clot, per no veure la faç de la batalla,
o com un mort que s'arrauleix a la mortalla
per no veure la vida que el taüt encobreix,

així, per no mirar les coses que s'amaguen
dins meu, m'amago jo; m'amago en el seu pit
que té l'aspra sentor d'un gran bosc a la nit
on tots els meus sentits secretament naufraguen.

Roses, 1936.

II.

A EN MÀRIUS

Non totaliter immers.

SANT TOMÀS

COM tu, estimo la noble egua de la planúria,
Lleida, amb els flancs marcats pel ferro de la injúria.

V I A T G E

Sovint, pels capaltards plens de sagrada por,
vaig errabundejar, deixant en la foscor
la ciutat sense mur, pels grans camps sense serra.

Allà ¡que blau el cel i que roja la terra!

Quan, com un ull, Antares guaita el món des del sud,
un diable mofeta, el de la solitud,
sol vagar pels llocs àrids. I allà era. Sarcàstic
esperit, que al poeta misàntrop i fantàstic
segueix igual que un gos, omplia d'un tranquil
horror aquells paratges d'on puja un baf humil.

Les hortes s'imbibien entre goluts murmuris.
Les òlibes xiulaven no sé quins mals auguris.
Cap a un horitzó tot injectat de sang
s'enlairava l'encens de les torres de fang.

I jo veia, com una boira pel vent empesa,
flotar damunt de tot aquell món la tristesa.
I ¡què més?

—Segre enllà, la pau dels camins rals,
el vermell boig de les cireres garrofals
i una fortor calenta de palla i de farratges...—

Indrets esborradissos, solitaris paratges,
muntanyoles d'argila voltant els camps de blat,
erms i més erms, planúries de set i de pecat,
i al fons, Samaritana que es veu contra el crepuscle
alçant amb gest antic el selló sobre el muscle,
Lleida amb la Catedral, marcant encara el temps,
entre fresques sentors d'horta regada i fems,
dreta sobre el llindar de les solituds ermes,
respirant amb l'anhel d'allò que no té termes.

Barcelona, 1936.

I2.

LA VERGE DECAPITADA

EN aquella planúria una ciutat s'alçava.
Una muralla amb cent torres la circumdava.
Al capaltard fulgien, damunt la boira blava,
com les cuirasses d'or dels guerrers d'Israel.

¡I la més alta d'elles era vertiginosa!
Es llançava en els aires, muda i voluptuosa.
Els vespres i les albes es veia, radiosa,
emergir de les ombres i dar-se tota al cel.

Hi havia, en el seu cim, i vora les campanes,
una Verge, esculpida per mans no pas humanes.
Des de qui sap quin segle, damunt d'aquelles planes
espargia el perfum de la beatitud.

Olorosa i humil com els psalms del Profeta,
tan bona al pecador com a l'anacoreta,
Crisàlide de Déu, entre totes eleta,
girava la rient Faç a la multitud.

I per Ella, en el cim de la torre hexaedra,
pèl poder i la gràcia del Somriure de Pedra,
la ciutat resplendia com una arca de cedre
i els Esperits de l'Aire vetllaven sobre els murs.

¡Harmoniosa i clara Ciutat de l'Esperança!
La cenyí la Prudència, la unguí la Temperança.
Els pelegrins, veient-la allà en la llunyanança,
invocaven amb càntics de goig els temps futurs.

Però el Rei s'envilí per l'amor d'una fada
i blasfemà. Un matí, la ciutat murallada
veu que la Verge havia estat decapitada
i el Somriure de Pedra ja per sempre esvaït.

V I A T G E

Els Àngels de les Hores van fugir. Les campanes
no han brandat mai més. Avui, les caravanes
quan passen pel desert on hi hagué aquelles planes,
senten l'alè de l'Esperit.

Sarrià, Escola de Guerra, setembre de 1936.

13.

L'HOME LLIURE

*La vida passa, i l'ull no es cansa d'abocar
imatges clares dintre del cor.*

CARLES RIBA

VEIG grans carrers, palaus, marbres, deesses nues,
i veig el cel damunt un món incoherent.
Per dur el teu gra de blat mesquí ¡com t'extenues,
enorme humanitat, formiguer turbulent!

*

Per camins oblidats, jo veig un vell captaire
que, tranquil com un déu, sent de lluny el combat.
Camina sense pressa, pel sol aureolat;
feliç i enrogallat, canta no sé quin aire

pastoral i subtil com un capvespre antic.
Amb una ampolla a cada butxaca de l'abric,
el seu nas vermellós flaira la farigola
d'esquena als horitzons on la guerra rodola.

Madrid, 1937.

I4.

ELS DOS DIAMANTS

A en Màrius

Moi, mon âme est fêlée.

BAUDELAIRE

V A dir el marxant:

—Per fer aquests joiells, l'orfebre
va robar al Genn del Gran Desert dos diamants
que vint mil anys havien dormit en la tenebra.
Els va tallar per un igual, i són germans.—

*

El califa els va prendre, un a cada mà bruna.

Fulgien tant, que a contrallum del clar de lluna
es feien invisibles a l'ull del nét d'Adam.

I un gran dolor sentia en el seu cor d'aram.
D'aquell saló en tenebres veia fugir l'eixam
de les ombres antigues, callant i d'una en una.

Aleshores, semblant a la Inspiració
quan d'una selva verge té tota la sentor,
es posava a cantar una esclava rumia,
filla esquerpa d'un rei del profund Occident.

Dins un dels diamants una clara harmonia
vibrà, al càntic estrany i extàtic responent.

L'altre esclatà, deixant una llum morta i blava
en el clot de la mà avesat a l'alfanx.
I el Califa, damunt els cabells de l'esclava,
espargia la pols freda de vint mil anys.

Madrid, 1937.

I5.

COL·LOQUI D'UNS CANONS

Déu vol déus.

COMTE DE NOVALIS

TRANQUILS i musicals com els antics Profetes
o el mar, i indiferents a tot com els poetes,
una nit tota xopa de pluja i de terror
dos canons conversaven de la mort i l'amor:

—¡Aigua!

—Mai tu ni jo no ajupirem fins ella
el nostre orgull ardent; la set és molt més bella.

—¡Sempre la set!

—Som fills del foc, i ens cal morir
de set.

—La nostra veu ;sempre farà estremir?

—L'home feble es confia sempre al miracle.

—Feble,

¡qui ho fos! I que el dolor, com un ferro indeleble,

ens marqués. Sí ;sentir! ;Suplici o voluptat!

Ser la presa on es claven les urpes del pecat;

poder oferir la sang en l'ara de la vida

;ser un moribund que brinda al cel l'ampla ferida!

—Som d'acer.

—Li calien eunucs d'acer forjat
a l'home, aquest califa cruel i delicat.

—Creix la remor.

—El combat s'exalta.

—Tot s'impregna
de sang.

—Estrany licor, saó antiga, que el Regne
prepara.

—Els Esperits s'agiten.

—L'home pot
vessar el seu vi a l'altar de Iahvè Sabaoth.

D' U N M O R I B U N D

—Del ventre obert borbolla a rítmics glops.
—Fumeja.
—Plau als déus aquest brindis calent que bromereja,
perquè augmenta el seu nombre.
—Sols viu qui pot morir.
—Molts moribunds blasfemen.
—La clangor del clarí
ofega els seus rogalls. ¡Déu sap quina agonia!
—Tots moren abrusats de set.
—Un ull ja espia
l'última estremitud. De tots abandonats,
sols senten una veu.
—La nostra.
—Malaurats,
¿què som, doncs?
—Instruments. Parla, per boca nostra
la glòria.
—Quan rugim, l'home s'amaga el rostre.
—Els murs que protegim, quan ens senten glapir,
tornen a l'esperança íntima del matí.
—Davant nostre, tot mur i tota llar s'enfonsa.
—Ah ¡no guaitis davant!
—Abans érem de bronze
igual que les campanes. Sovint, al capaltard,
barrejàvem les veus sota l'últim esguard
del sol.
—També és profunda la veu de les campanes,
però s'enlaira.
—Elles ¡ens eren tan germanes!
—Com elles, la nostra ànima serena de metall
pot, des de l'obagor d'una fúnebre vall,
enlairar fins al cel, vibrant i solitària,
la clangor vigorosa i humil de la pregària.
En la nit, contemptors testimonis del mal,
podem dur fins al cel indiferent i alt
i estremint una terra on tanta mort s'inferna
el clam esglaiador d'aquesta set eterna.—

Madrid, 1937.

I6.

ENYORANÇA DE LA PÀTRIA

—*És que fins i tot he fet de profeta.*
—*¿A l'estranger? No té cap importància.*

IBSEN, PEER GYNT

ALLÀ lluny, més enllà d'aquelles serralades,
dels erms, de les planúries, dels boscos, dels deserts,
hi ha el país que sé, dels tarongers tan verds
i de les datileres remoroses i alades.

¡I l'alè que les gronxa és l'alè de l'encens!
Allà tot és atzur i or com als retaules,
i el cel s'obre, com un amor sense paraules,
als grans ulls dels ingenus animals i dels nens.

*

La set em diu:

Allà, els vents són olorosos,
els raïms vora els pous són rossos i lluent
i els segles passen, plens de delicats turments,
profetes de badius vibrants i esguards calmosos...

Les palmeres es gronxen. Els rítmics capaltards
es dessagnen. Les hores moren a les campanes.
Els patis s'omplen d'ombres blavoses i llunyanes
i les fulles més altes vibren igual que dards.

I ve la nit, l'espessa nit de lliris que moren
exhalant el seu càlid i tenebrós perfum;
voluptuosament, i banyades en llum
de lluna, en els vells jaspis les verdes aigües ploren.—

Madrid, 1937.

I7.

LA ROSA DE XÀTIVA

SECRETA —així un cilici dins l'ombra d'una túnica—
s'ha obert, tota sagnant, als peus d'un taronger.
L'he preferida als fruits il·lustres, perquè té
aquest perfum tan íntim i fort d'ànima única.

L'he collida a l'aurora —com un soldat obscur
que, marxant dia i nit, té per tota fortuna
l'esperança, els camins llunyans, el vi, l'atzur...
I tens la fosca sang dels déus jo rosa bruna!

—Somni d'una alba, haurà perdut ben aviat
aquesta sang subtil que la va omplir d'esclat.
Fugaç també, l'amor veu perdre així la seva.

Però queda per sempre el perfum, que s'eleva
com el deix de l'encens en un temple oblidat...
Jo us dono aquesta rosa. ¿És això, amiga meva?

Xàtiva, 1937.

I8.

AMARINT

*I els durs pits de la terra donen sempre, o poetes,
a l'olivera antiga per saba l'oli fi.*

VICENT QUEROL

EL teu nom és amarg, filla indolent dels camps.

Entre el romer dels erms, l'espart i les agrams
ets semblant a un xiprer.

Ets semblant a una gerra
d'argila, filla esquarpa i forta de la terra.